

Schulnachrichten.

Wiadomości szkolne.

I.

A. Lehrverfassung.

Die drei unteren Klassen sind in parallele Stufen, VI—IVa für die Schüler polnischer, VI—IVb für die Schüler deutscher Abkunft getheilt; in jenen ist die Unterrichtssprache die polnische, in diesen die deutsche. In den drei oberen Klassen kommt die polnische Sprache als Unterrichtssprache zur Anwendung: in den beiden Tertien; in der Religionslehre für die katholischen Schüler, dem Polnischen, Französischen, der Mathematik und der Naturgeschichte; in Prima und Secunda: in der Religionslehre s. d. I. S., dem Polnischen, Hebräischen, der Interpretation eines griechischen Schriftstellers, des Homer in II, des Prosaikers in I, zusammen in je 10 wöchentlichen Stunden; das Andere wird in deutscher Sprache gelehrt.

Religionslehre.

Für die katholischen Schüler: in VI a) der allgemeine Katechismus und Erklärung des apostolischen Glaubensbekenntnisses, w. 1 St.; b) biblische Geschichte des alten Testaments und Geographie des biblischen Schauplatzes im Allgemeinen, w. 2 St.— in V a) die Lehre von den Geboten, der Sünde und der Tugend, w. 1 St.; b) biblische Geschichte des neuen Testaments und Geographie des hl. Landes

A. Plan nauk.

Trzy klasy niższe mają po dwa oddziały równorzędne: oddz. VI—IVa dla uczniów polskiego, VI—IVb dla uczniów niemieckiego pochodzenia; w tamtych wykładają się nauki po polsku, w tych zaś po niemiecku. W trzech klasach wyższych używa się języka polskiego do wykładu w przedmiotach następujących: w kl. III niższej i wyższej; w nauce religii dla uczniów katolickich, w językach polskim i francuskim, w matematyce i historii naturalnej, w kl. I i II: w nauce religii dla uczniów katolickich, w językach polskim i hebrajskim i przy tłumaczeniu autora greckiego, Homera w kl. II a prozaisty w kl. I, ogółem w 10 godz. tygod.; reszta przedmiotów naukowych udziela się w języku niemieckim.

Nauka religii.

Dla uczniów katolickich: w VI a) katechizm ogólny i wykład składu apostolskiego, tyg. 1 godz.; b) historia św. starego testamentu i geografia ziemi św. w ogólności, tyg. 2 godz. — w V a) nauka o przykazaniach, grzechu i cnocie, tyg. 1 godz.; b) historia św. nowego testamentu i geografia ziemi św. w szczególności, tyg. 2 godz. — w IV a) nauka o łasce i środkach osiągnięcia

im Besonderen, w. 2 St. — in IV a) Lehre von der Gnade und den Gnadenmitteln, w. 1. St.; b) Wiederholung der biblischen Geschichte des N. T., insondres vom babylonischen Exil bis auf Christus, w. 1 St. — in IIIu a) die Lehre von Gott, der Schöpfung, dem Sündenfall, der Erlösung und der Kirche, w. 1 St.; b) Geschichte der Juden von der idumäisch-römischen Herrschaft bis zur Zerstörung Jerusalems; Wiederholung der biblischen Geschichte des N. T., w. 1 St. — in IIIo a) die Lehre von der Sünde und der Tugend. Biographisches aus der h. Schrift und der Kirchengeschichte, w. 1 St.; b) Erklärung sämtlicher Feste im Kirchenjahre, w. 1 St. — in II a) Begriff der Religion und Offenbarung; Offenbarungsstufen und Offenbarungsbücher; Authentie und Unverfälschtheit der Bücher des A. u. N. T.; aus der allgemeinen Sittenlehre vom Princip und den Grundbedingungen des sittlich Guten; gelesen wurde aus dem griechischen Text das Evangelium Matthäi, w. 1 St.; b) Geschichte des apostolischen Zeitalters, w. 1 St. — in I a) die Lehre von der Weisheit, den Eigenschaften und der Dreipersonlichkeit Gottes; aus der besonderen Sittenlehre die Lehre von den drei theologischen Tugenden, die Lehre von der Rechtfertigung mit Zugrundelegung des Tridentinums sess. V und VI; gelesen wurde aus dem griechischen Text der Römerbrief, w. 1 St.; b) Kirchengeschichte des zweiten Zeitalters, w. 1 St. — Lehrbücher: in VI u. V der kleine Katechismus von Deharbe, übersetzt von Dalkowski; in IV und IIIu der große Katechismus von Deharbe, übersetzt von Sikowski; in VI—III die biblische Geschichte von Tyc; in II u. I das Lehrbuch der katholischen Religion von Martin. — In den drei oberen Klassen wurden vierteljährlich Religionsaufsätze angefertigt.

Für die evangelischen Schüler: in VI a) biblische Geschichte: von der Urgeschichte bis zur Theilung des Reiches, w. 1 St.; b) die 10 Gebote; auswendig gelernt die 10 Gebote, Bibelsprüche und 6 Kirchenlieder, w. 1 St. — in V a) biblische Geschichte: von der Theilung des Reiches bis zu den Makkabäern; aus der Geschichte des N. T. die Jugend und Einiges aus den Lehrjahren Jesu, w. 1 St.; b) der 1ste und 2te apostolische Glaubensartikel erklärt und auswendig gelernt, außerdem noch Bibelsprüche, einige Sonntagsevangelien und 6 Kirchenlieder, w. 1 St. — in IV a) biblische Geschichte des N. T. von den Lehrjahren Christi bis zu seiner Himmelfahrt, w. 1 St.; b) Katechismus: der 2te und 3te Artikel erklärt und auswendig gelernt; außerdem auswendig gelernt Bibelsprüche und 6 Kirchenlieder, w. 1 St. — in IIIo u. IIIu (2jähriger cursus) gelesen und erklärt die Bergpredigt nebst anderen Abschnitten der

teje, tyg. 1 godz.; b) powtórzenie historii św. starego testamentu, szczególnie od wygnania babilońskiego aż do Chrystusa, tyg. 1 godz. — w III niższej a) nauka o bogu, stworzeniu, upadku, zbawieniu i kościele, tyg. 1 godz.; b) historia narodu żydowskiego od idumejsko-rzymskiego panowania aż do zburzenia Jeruzolimy; powtórzenie historii św. nowego testamentu, tyg. 1 godz. — w III wyższej a) nauka o grzechu i cnocie, rysy biograficzne z pisma św. i historii kościelnej, tyg. 1 godz.; b) wykład wszech uroczystości w roku kościelnym, tyg. 1 godz. — w II a) pojęcie religii i objawienia, stopnie objawienia i dowody tegoż; prawdziwość niesfałszowana ksiąg starego i nowego testamentu; z ogólnej nauki moralności o początku i głównych warunkach tego, co jest moralnie dobrém; czytano z tekstu greckiego ewangelia Mateusza św., tyg. 1 godz.; b) historia wieku apostolskiego, tyg. 1 godz. — w I a) nauka o istocie, przymiotach i trójosobowości boga; z szczególnej nauki moralności nauka o trzech cnotach teologicznych, nauka o usprawiedliwieniu na podstawie koncylium trydenskiego sess. V i VI; czytano z tekstu greckiego list do Rzymian, tyg. 1 godz.; b) historia kościelna drugiego wieku, tyg. 1 godz. — Książki, podług których uczono: w VI i V Deharba Katechizm mniejszy, przełożony na polskie przez Dalkowskiego; w IV i III niższej Deharba Katechizm większy, przekładu Likowskiego; w VI—III Tyc Dzieje starego i nowego przymierza; w II i I Nauka religii katolickiej, ułożona w języku niemieckim przez Martina. — W trzech wyższych klasach oddawano co kwartał wypracowania treści religijnej.

Dla uczniów ewangelickich: w VI a) historia biblijna: od najdawniejszych czasów aż do podziału państwa, tyg. 1 godz.; b) dziesięciorgo przykazań; uczono się na pamięć dziesięciorga przykazań, przypowieści i 6 pieśni kościelnych, tyg. 1 godz. — w V a) historia biblijna: od podziału państwa aż do Makkabeuszów; z historyi nowego test. młodość Jezusa i nieco z jego lat nauczania, tyg. 1 godz.; b) wyjaśniono 1 i 2 artykuły wiary apostolskiej i nauczono go się na pamięć, prócz tego przypowieści, kilku ewangelij niedzielnych i 6 pieśni kościelnych, tyg. 1 godz.; w IV a) historia biblijna nowego test. od lat nauczania Chrystusa aż do jego wniebowstąpienia, tyg. 1 godz.; b) katechizm: wyjaśniono 2 i 3 artykuły i nauczono go się na pamięć, prócz tego przypowieści i 6 pieśni kościelnych, tyg. 1 godz. — w III wyższej i niższej (kurs dwuletni) czytano

3. Schrift nach Luthers Uebersetzung; Katechismus: Wiederholung des 2ten und 3ten Artikels, ferner das Gebet des Herrn und die Sacramente; außerdem auswendig gelernt Bibelsprüche und 6 Kirchenlieder, w. 2 St. — in II u. I comb. die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

i und erklärt die Sacramente wiederholt; das Evangelium Lucä gelesen und erklärt nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte seit der Reformation bis zur Neuzeit; ferner gelesen und erklärt mehrere Artikel der Augsbürgischen Confession; w. 2 St. — Lehrbücher: biblische Geschichte von Preuß; Luthers Katechismus, für die Schule eingerichtet von Heymann; Lehrbuch der Religion für die oberen Klassen von Petri; geistliches Liederbuch von Anders und Stolzenburg; die lutherische Bibelübersetzung.

Deutsche Sprache.

VIIb—IVb Uebungen im Lesen, Nachzählen und Deklamiren, nach Auras und Gnerlich, in der Orthographie und im schriftlichen Gedanken Ausdruck, in IV kleinere freie Aufsätze erzählenden Inhalts, Grammatik nach Heyse, w. 2 St. — in VIa u. Va Formenlehre nach Jerzykowski's Grammatik und Lawicki's Wypisy, Uebungen im Lesen, Nachzählen und Deklamiren, im mündlichen und schriftlichen Uebersetzen, kleinere Ausarbeitungen, abwechselnd mit orthographischen Uebungen, w. 6 St. — in IVa Satzlehre und dieselben Uebungen, w. 5 St. — in IIIu und IIIo Satzlehre, Erklärung synonymier Ausdrücke, Uebungen im Uebersetzen aus Wzory prozy stop. II von Rymarkiewicz, Lesen, Nachzählen und Deklamiren nach dem Lesebuch von Auras und Gnerlich, Zwöckentlich schriftliche Ausarbeitungen, w. 3 St. — in II Rückgabe und Besprechung der Zwöckentlichen freien Aufsätze, Vorträge der Schüler, Lectüre und Erklärung prosaischer und poetischer Stücke nach Auras und Gnerlich's Lesebuche II Tb., w. 2 St. — in I logische Uebungen, freie Vorträge, Geschichte der deutschen National-Literatur in Verbindung mit Lectüre, Rückgabe der freien Aufsätze, w. 3 St. — Zu schriftlichen Ausarbeitungen wurden folgende Aufgaben gestellt:

in II

Spaziergang im Herbst. — Warum sind Kenntnisse höher zu schätzen als Reichthum? — Die Lichtseiten des Stadtlebens. — Welchen Nutzen gewähren uns die Wälder. — Aussaat und Ernte — ein Bild des menschlichen Lebens. — Ueber die böse Sitte des Aufschiebens. — Wer sogleich giebt, giebt doppelt. — Man lobt die Menschen meistens erst nach ihrem Tode. — Keine Rose ohne Dornen. (Klassenarbeit.)

in I

Sage mir, mit wem du umgehst, und ich will dir sagen, wer du bist. — Der Kranz des Lebens will auch dunkle Blätter haben. — Gott giebt wohl den Acker, aber nicht den Pflug. — Was berechtigt mit dem Untergange des weströmischen Reiches eine neue Zeitperiode zu beginnen? — Nur der gute und gerechte Mann

Język niemiecki.

W VIIb—IVb czytanie, opowiadanie i deklamacje według Auras i Gnerlicha; ćwiczenia ortograficzne i pierwsze próby wypracowań, w II wypracowania małe treści opowiadającej, gramatyka według Heysego, tyg. 2 godz. — w VIa i Va odmiana wyrazów według Jerzykowskiego gramatyki i Wypisów Ławickiego, czytanie, opowiadanie i deklamacje, tłumaczenie ustne i piśmienne, wypracowania małe przeplatane ćwiczeniami ortograficznymi, tyg. 6 godz. — IVa nauka o zdaniu i takież ćwiczenia, tyg. 5 godz. — w III niższej i wyższej, wykład wyrazów bliskoznacznych, tłumaczenie z Rymarkiewicza Wzorów prozy stop. II, czytanie, opowiadanie i deklamacje według Auras i Gnerlicha, co 3 tygodnie wypracowanie piśmienne, tyg. 3 godz. — w II rozbiór wypracowań domowych co 4 tygodnie zadawanych, wolne rozprawy, czytanie i objaśnianie wyimków prozaicznych i poetycznych z Auras i Gnerlicha części II, tyg. 2 godz. — w I ćwiczenia w logice, wolne rozprawy, historia literatury niemieckiej wsparta czytaniem wybranych wyimków, rozbiór wypracowań domowych, tyg. 3 godz. — Temata wypracowań piśmiennych były następujące:

w II

w I

kann ein großer Redner sein. — Entwicklung der Handlung in Göthe's Iphigenie. — Wer sich nicht selbst befehlt, bleibt ein Knecht. — Wer hat größere Verdienste um den atheniensischen Staat sich erworben, Perikles oder Simon? — Abit. D. I. Die Verdienste des Themistokles um Athen. — Abit. M. I. Warum sind die Athener ihren Feinden im peloponnesischen Kriege erlegen?

Polnische Sprache.

Via—IVa Uebungen im Lesen, Nachzählen, Deklamiren, nach dem Lesebuche von Rymarkiewicz, in VI u. V wöchentliche orthographische Uebungen und Exercitien, in IV 2wöchentl. kleinere Ausarbeitungen, Grammatik in VI u. V nach Małeck, in IV nach Muczkowski, w. 2 St. — in VIIb u. Vb Grammatik, Formenlehre, Uebungen im Lesen, Nachzählen, im mündlichen und schriftlichen Uebersetzen nach Popliński's Elementarbuch und Wybór, w. 6 St. — in IVb Satzlehre, dieselben Uebungen, nach Popliński's Grammatik und Wybór u. aus dem Uebungsbuche von Woliński und Hänsl, w. 5 St. — in II Theorie der Dichtungsarten nach Cegielski's Nauka poezyi, Vorträge der Schüler, Lectüre prosaischer und poetischer Stücke, Besprechung der 4wöchentl. freien Arbeiten, w. 2 St. — in I polnische Literaturgeschichte von 1621 bis zum Aufkommen der romantischen Dichterschule um das Jahr 1824, freie Vorträge, Besprechung der 4wöchentl. freien Aufsätze, w. 2 St. — Zu schriftlichen Ausarbeitungen wurden folgende Aufgaben gestellt:

in II

Charakterystyka Jana Zamojskiego. — Jaki zawód sobie obieram i z jakich powodów? podług P. Podstolego. — Krótka osnowa powieści historycznej „Konrad Wallenrod“ przez Adama Mickiewicza. — Obraz uroczystości dożynków (podług P. Podstolego). — Co było powodem do wyjścia pospólstwa rzymskiego z miasta (secessio plebis) i jakimi środkami spór załatwiono? — Czasy Mieczysława Igo w historii polskiej. — Mowa pogrzebowa nad grobem poczciwego kniotka. (P. Podstoli). — Zbytek w strojach jest równie, jak każdy inny, nierozsądnym i przyczynia się do ogólnego zepsucia. — Różnica epopei i romansu (podług wykładu w klasie). — Co jest bajka i jakie jej zadanie? (podług wykładu w klasie).

in I

Najlepszą miarą oświaty narodu jest jego literatura. — O historycznym znaczeniu morza Śródziemnego. — Układ i związek myśli w poemacie Woronicza pod napisem: Sybilla. — Czy życie ludzkie, jak pospolicie twierdzą, jest zbyt krótkie? — Zalety pisarzy okresu literatury polskiej Stanisławowskiego. — Wady pisarzy okresu literatury polskiej Stanisławowskiego. — Mowa Kalgaka, przełożona na język polski z Tacyta (Julius Agricola c. XXX—XXXIII excl.). — Dla Abit. przed W. N.: Które to wypadki stanowiły przejście od średniowiecznych do nowszych dziejów? — Dla Abit. przed św. M.: Którzy to znakomitsi pisarze okresu literatury polskiej, zwanego jezuickim, bronią go od zarzutu zupełnej ujemności?

Łateinische Sprache.

Grammatik: in VI die regelmäßige, in V die unregelmäßige Formenlehre, in IV die Hauptregeln

Język polski.

W VIIa—Va czytanie, opowiadanie i deklamacje podług Rymarkiewicza Wzorów prozy stop. I; w VI i V tygodniowe ćwiczenia ortograficzne i pierwsze próby wypracowań, w IV co dwa tygodnie wypracowania małe, gramatyka w VI i V podług Małeckiego, w III podług Muczkowskiego, tyg. 2 godz. — w VIIb i Vb gramatyka: nauka o odmianie wyrazów, czytanie, opowiadanie, tłumaczenie ustne i piśmienne podług Poplińskiego Początków języka polskiego i Wyboru, tyg. 6 godz. — w IVb nauka o zdaniu, także ćwiczenia, podług Grammatyki i Wyboru Poplińskiego i Książki do tłumaczenia, ułożonej przez Wolińskiego i Hänsla, tyg. 5 godz. — w III teoria rodzajów poezyi podług Cegielskiego Nauki poezyi, wolne wykłady, czytano prozaiczne i poetyczne wyimki i rozbierano wypracowania co 4 tygodnie zadawane, tyg. 2 godz. — w I historia literatury polskiej od r. 1621 do wystąpienia poetów szkoły romantycznej około r. 1824, wolne wykłady, rozbiór wypracowań co 4 tygodnie zadawanych, tyg. 2 godz. — Temata wypracowań piśmiennych były następujące:

w II

w I

Język łaciński.

Gramatyka: w VI prawidłowa, w V nieprawidłowa odmiana wyrazów, w III główne prawidła

der Syntax, in IIIu Syntax der Casus, in IIIo Syntax des Verbums, in II u. I Wiederholung und Vervollständigung der Syntax. Grammatiken von Moliński, Jerzykowski und J. Schulz, Übungsbücher von Jerzykowski u. Popliński (VIa—IVa), J. Schulz (VIb—III), Seyffert (II u. I), Memorirübungen nach Bonnel, metrische Übungen von IIIu ab nach Seyfferts Palästra. — Lektüre: IVa Nepos: Paus. de regg. Phoc. Timol. Milt. Them. Arist. Cim. Lys. Alcib. Thrasyb. Conon, w. 4 St. — IVb Nepos: Con. de regg. Them. Arist. Paus. Cim. Milt. Epam. Hannib. Pelop. Hamilcar. Chabr., w. 4 St. — IIIu Caesar de b. G. II, III, IV c. 1—15, w. 4 St., Ovid. Metam. II mit Auswabl. w. 2 St. — IIIo Caesar de b. G. III, IV, V, VI. w. 3 St., Ovid. Metam. II, 1—400, III 1—152, 511—733, IV 416—562, VI 146—400, w. 2 St. — II Livius XXI, Cicero de amicitia w. 4 St., Vergil. Aen. I u. VI, w. 2 St. — I Cicero de officiis, I, II, Tacit Agricola w. 4 St., Horat. Carm. I, II, ausgewählte Epoden, Satyren und Episteln, w. 2 St. — Schriftliche Übungen in VI—II wöchentlich ein Scriptum, in IIo nach Ostern einige freie Aufsätze, in I 2wöchentlich ein Scriptum und 4wöchentl. freie Ausarbeitungen über folgende Themen:

Quibus de causis Darius rex Persarum Graecis bellum intulerit. — Quo jure Livius bellum, quod Hannibale duce Karthaginenses cum populo Romano gesserunt, maxime omnium memorabile dicit quae unquam gesta sint. — Diversitas morum Graecorum et Romanorum ex Cornelii Nepotis praefatione demonstratur. — De Thebanorum principatu. — Pugna Marathonia non exitus belli sed longe majoris causa. — Quibusnam causis commotus Demosthenes putandus est, ut orationes quae Philippicae dicuntur haberet? — Fortuna fortes. — Amicus certus in re incerta cernitur. — Aurora Musis amica. — Britanniae descriptio historicae compendiarie, priusquam Julius Agricola in eam veniret, duce Tacito adumbretur. — Quinam viri conditores civitatis Romanae videantur fuisse (zugleich Abiturientenarbeit zum Oftertermine). — (Abit. M. L.) Karthaginenses Hannibale duce arma contra Romanos ferunt. — Abit. Scriptum D. L. Cic. de divinatione ll. q. — M. L. Cic. epist. ad fam. V. 13.

Griechische Sprache.

Grammatik: in IIIu Formenlehre bis zu den Verbis in *μν*. — in IIIo Beendigung der Formenlehre, von der Wortbildung, den Negationen und Präpositionen. — in II und I Syntax; nach den Grammatiken von Enger und Buttman und dem Übungsbuche von Enger. Scripta wöchentl. in den Tertien, 2wöchentl. in II u. I. — Lektüre: IIIo Xenoph. Anab. I u. II, 1—2; nach Ostern Hom. Odyss. I, 1—300, Formenlehre des epischen Dialects, w. 3 St. — II Xenoph. Cyrop. V, VI, VII, w. 3 St., Hom. Odyss. XIV, XV, w. 2 St. — I Herod. VII, Demosthenes: Dlynthische Reden und die dritte

tyczące się składni, w III niższej składnia przypadków, w III wyższej składnia słowa, w II i I powtórzono i uzupełniono naukę o składni. Używano gramatyk Molińskiego, Jerzykowskiego i F. Schultza, tudzież książek do tłumaczenia, ułożonych przez Jerzykowskiego i Poplińskiego (VIa—IVa), F. Schultza (VIb—III), Seyfferta (II i I), uczono się wokabuł podług Bonnela, ćwiczenia metryczne, od IIIu. począwszy, podług Palestry Seyfferta. — Czytano: w IVa K. Neposa: Paus. de regg. Phoc. Timol. Milt. Them. Arist. Cim. Lys. Alcib. Thrasyb. Conon, tyg. 4 god. — w IVb. K. Neposa: Con. de regg. Them. Arist. Paus. Cim. Milt. Epam. Hannib. Pelop. Hamilcar. Chabr., tyg. 4 godz. — w IIIu. Caesar de b. G. II, III, IV c. 1—15, tyg. 4 godz.; Ovid. Metam. II wyborowo, tyg. 2 godz. — w IIIw. Caesar de b. G. III, IV, V, VI, tyg. 3 godz.; Ovid. Metam. II 1—400, III 1—152, 511—733, IV 416—562, VI 146—400, tyg. 2 godz. — w II Livius XXI, Cicero de amicitia tyg. 4 godz.; Vergil. Aen. I i VI, tyg. 2 godz. — w I Cicero de officiis I, II, Tacit. Agricola, tyg. 4 godz.; Horat. Carm. I, II, wybierowe epody, satyry i listy, tyg. 2 godz. — Ćwiczenia piśmienne: w VI—II co tydzień oddawano ćwiczenie, w IIIu. zadano po W. Nocy kilka wypracowań, w I co 2 tygodnie ćwiczenia a co 4 tygodnie wypracowania, których temata były następujące:

Język grecki.

Gramatyka: w IIIu odmiana wyrazów aż do słów kończących się na *μν*; — w IIIw. po dokonczeniu nauki o odmianie wyrazów nauka o słoworodzie, przeczeniach i przyimkach; — w II i I składnia podług gramatyk Engera i Buttmana i książki do tłumaczenia Engera. Ćwiczenia piśmienne oddawano co tydzień w IIIu. i w. a co dwa tygodnie w II i I. — Czytano: w IIIu. Xenoph. Anab. I i II, 1—2; po W. Nocy Hom. Odyss. I, 1—300, uczono się form narzęcza epickiego, tyg. 3 godz.; — w II Xenoph. Cyrop. V, VI, VII, tyg. 3 godz.; Hom. Odyss. XIV, XV, tyg. 2

Philippische, w. 3 St., Hom. II. XV, XVI, XVII, XXII, w. 2 St. — Abit.-Scriptum D. L. Herod. I, 86. — M. L. Herod. I, 29—31, mit Auswahl.

Französische Sprache.

Grammatik: in IV nach Plöz Elementargrammatik bis Lection 82, w. 4 St. — in III Wiederholung des Pensums der Quarta und die übrigen Lectionen in Plöz Elementargrammatik, w. 2 St. — in III nach Plöz Schulgrammatik bis Lection 24, w. 2 St. — in II u. I Wiederholung der Formenlehre, Syntax, Stilübungen, w. 1 St. — Scripta in IV wöchentl., in III 1 Zwöchentl. — Lectüre: aus dem Handbuche von Ideler und Nolte III. Theil, in II die Stücke von Michaud und Staël-Holstein, mit Benutzung des Gelesenen zu Rücküberetzungen, w. 1 St. in I die Stücke von Desèze, Boissy d'Anglas und Mirabeau verbunden mit Rücküberj. des Gelesenen. — Abit.-Scriptum D. L. aus Considérations sur les causes de la grandeur de Romains etc. p. Montesquieu; — M. L. aus Histoire de Napoléon et de la Grande Armée par Ségur.

Hebräische Sprache.

In II nach Seffer das Wichtigste aus der Formenlehre, Einübung des regelmäßigen Verbuns, nebst Uebersetzung der Uebungsbeispiele, w. 2 St. — in I Wiederholung der Formenlehre, insbesondere Einübung der unregelmäßigen Verba, das Wichtigste aus der Syntax, nebst mündlicher und schriftlicher Uebersetzung der Uebungsbeispiele der Seffer'schen Grammatik. — Lectüre: V. Mos. 1, 32., Jehos. 1., Richter 4, 5., Ps. 1, 3, 13, 15, 29, 46, 137. — Abit.-Arbeit D. L. Ps. VIII, 1—6. — M. L. 1. Samuelis 1, 1—6.

Geschichte und Geographie.

In VI u. V Geographie der 5 Erdtheile, w. 2 St. — in IV Geschichte Griechenland's und Rom's bis zu den Gracchen; physische und politische Geographie von Süd- und Osteuropa, w. 3 St. — in III Geschichte Rom's, Deutschland's bis zu Rudolph v. Habsburg; Geographie von Deutschland, w. 3 St. — in II Geschichte Deutschland's von Rud. v. Habsb. bis auf Friedrich d. G., brandenburgisch-preussische Geschichte; physische und politische Geographie von Europa mit Auschluss Deutschland's, w. 3 St. — in I Geschichte der alt-orientalischen Völker und Griechenland, w. 3 St. — in I Geschichte Deutsch-

godz. — w. I Herod. VII, Demosthenes: mowy olinckie i trzecia przeciwko Filipowi, tyg. 3 godz., Hom. II. XV, XVI, XVII, XXII, tyg. 2 godz. — Exercitium dla abit. przed W. N. Herod. I, 86. — przed św. M. Herod., 29—31, wyborowo.

Język francuski.

Gramatyka: w II podług Plötza gramatyki początkowej do lekcyi 82, tyg. 4 godz. — w III powtórzenie zadania kwarty i reszta lekcyj w Plötza gramatyce początkowej, tyg. 2 godz. — w III w. podług Plötza gramatyki szkolnej do lekcyi 24, tyg. 2 godz. — w II i I powtórzenie nauki o odmianie wyrazów, składnia, ćwiczenia stylistyczne, tyg. 1 godz. — Ćwiczenia w IV co tydzień, w III — I co dwa tygodnie. Czytano z Wypisów Idelera i Noltego części III, w II wyimki z Michaud i Staël-Holstein, przyczem to, co czytano, na odwrót tłómaczono; w I wyimki z Desèzego, Boissy d'Anglas i Mirabeau i odwrotnie tłómaczono, tyg. 1 godz. — Exercitium dla abit. przed W. N. z Considérations sur les causes de la grandeur des Romains etc. p. Montesquieu; — przed św. Michałem z Histoire de Napoléon et de la Grande Armée par Ségur.

Język hebrajski.

W II podług Seffera prawidła najważniejsze z nauki o odmianie wyrazów, uczono się dokładnie słowa foremnego, tłómaczono przykłady w téjże gramatyce zawarte, tyg. 2 godz. — w I powtórzono naukę o odmianie wyrazów, szczególnie uczono się słów nieforemnych, prawideł najważniejszych z składni, tudzież tłómaczono ustnie i piśmiennie przykłady w gramatyce Seffera zawarte. — Czytano: V Mos. 1, 32., Jehos. 1., Księga sędziów 4, 5., Ps. 1, 3, 13, 15, 29, 46, 137. — Exercit. dla abit. przed W. N. Ps. VIII, 1—6.; — przed św. M. 1. Samuelowe 1, 1—6.

Historia i Geografia.

W VI i V geografia 5 części ziemi, tyg. 2 godz. — w IV historia Grecyi i Rzymu aż do Gracchów; geografia fizyczna i polityczna południowej i wschodniej Europy, tyg. 3 godz. — w III historia Rzymu i Niemiec aż do Rudolfa Habsburga; geografia Niemiec, tyg. 3 godz. — w II historia Niemiec od Rudolfa Habsburga aż do Fryderyka W., historia brandenburgsko-pruska; geografia fizyczna i polityczna Europy z wyjątkiem Niemiec, tyg. 3 godz. — w I historia narodów starożytnych orientalnych i Grecyi, pogląd geograficzny na Grecyę starożytną, tyg. 3 godz. — w I historia

land's im Mittelalter bis auf Rudolph v. Habsb., Repetition der alten Geschichte, w. 3 St.; nach den geschichtlichen Lehrbüchern von Pütz und dem geogr. Leitfaden von Voigt.

Mathematik und Rechnen.

In VI das Numeriren, die vier Species mit unbenannten und benannten ganzen Zahlen, das Wichtigste aus der Lehre von den Brüchen, w. 3 St. — in V die Lehre von den gewöhnlichen Brüchen, von den Verhältnissen und Proportionen, w. 3 St. — in IV Arithmetik: Regula de Tri, Regula multiplier, Zinsrechnung und die übrigen bürgerlichen Rechnungsarten, nebst steter Wiederholung der Pensa der unteren Klassen, w. 2 St. — Geometrie: allgemeine geometrische Vorbegriffe von den geraden Linien und den Winkeln im Allgemeinen, Eintheilung der Figuren, Begriffe der Gleichheit, Ähnlichkeit und Congruenz, bis § 28 des Lehrkursus, w. 1 St. — in III Arithmetik: der Begriff der entgegengesetzten Größen, Eintheilung der Buchstabengrößen, Begriff des Coefficienten und Exponenten und die vier Species mit Monomen (§ 1—24); Geometrie: von § 25 bis 69, w. 3 St. — in II Arithmetik: die vier Species mit Polynomen; vom Potenziren und Extrahiren (§ 24 bis § 51). — Geometrie: von den parallelen Linien, von den Parallelogrammen; von der Gleichheit und Ähnlichkeit geradliniger Figuren, w. 3 St. — in I Arithmetik: von den Wurzelgrößen, die Gleichungen des ersten und zweiten Grades, von den Logarithmen (§ 51—88), w. 2 St.; Geometrie: die Ausmessung geradliniger Figuren; die Lehre vom Kreis und ebene Trigonometrie, w. 2 St. — in I Arithmetik: Lehre von den Zinsezinsen; Combinationalehre nebst binomischen Lehrsatz; diophantische Gleichungen; Geometrie: Stereometrie; Lösung von Aufgaben aus dem ganzen Gebiete, w. 4 St. — nach den Rechnen- und mathematischen Lehrbüchern von Brettner, mit Benutzung der Aufgabensammlung von M. Hirsch.

Abiturienten-Aufgaben zu Ostern:

- 1., Wie groß ist die Fläche eines Kreisringausschnittes, dessen Centriwinkel $\alpha = 37^{\circ} 43' 17''$ die beiden zugehörigen Sehnen $a = 2,189,304'$ und $b = 0,9'$ betragen.
- 2., Zwei unter einem Winkel von $36^{\circ} 24'$ gegen einander geneigte Ebenen schneiden sich in der Achse eines geraden Cylinders. Der Achsenschnitt enthält $108\sqrt{2}$, seine Diagonale mißt $15'$ und seine kleine Seite ist der Diameter des Grundkreises. Es soll der Inhalt des Cylinderausschnittes berechnet werden.
- 3., Die geogr. Breite von Straßburg ist $48^{\circ} 34' 57''$. Wenn man sich auf dem dortigen Münster in einer Höhe von $\frac{1}{50}$ geogr. Meile befände, welchen Weg würde man während einer Stunde in Folge der Bewegung der Erde um ihre Achse zurücklegen? (Die Erde als vollkommene Kugel betrachtet und 1 Grad des Aequator's zu 15 geogr. Meilen gerechnet.)
- 4., Wenn Jemand in eine Sparkasse, welche halbjährlich Zinsezinsen zu $4\frac{1}{4}\%$ rechnet, am Anfange eines jeden Jahres 1 Thlr. zahlt, wie viel hat er nach 20 Jahren erspart?

Niemiec w średnich wiekach aż do Rudolfa Habsburga, powtórzenie historii starożytnej, tyg. 3 godz.; podług Pütza książek podręcznych historycznych i podług Przewodnika geograficznego Voigta.

Matematyka i Rachunki.

W VI liczenie, cztery działania z nieoznaczonymi i oznaczonymi liczbami całkowitemi, z nauki o ułamkach co najważniejszego, tyg. 3 godz. — w V nauka o ułamkach zwyczajnych, o stosunkach i proporcjach, tyg. 3 godz. — w IV arytmetyka: reguła trzech, reguła trzech składana, reguła procentu i reszta rachunków praktycznych, przyciem ciągle powtarzano pensum klas poprzednich, tyg. 2 godz. — Geometrya: pierwsze ogólne pojęcia geometryczne, o liniach prostych i kątach w ogólności, podział figur, pojęcia równości, podobieństwa i przystawiania, aż do § 28 książki zaprowadzonej, tyg. 1 godz. — w III arytmetyka: pojęcie ilości względnych, podział ilości literowych, pojęcie współczynnika i wykładnika, jako też cztery działania z jednowyrazami (od § 1 do § 24); Geometrya: od § 25 do § 69, tyg. 3 godz. — w II arytmetyka: cztery działania z wielowyzrazami, o potęgowaniu i wyciąganiu pierwiastków (od § 24 do § 51); Geometrya: o liniach równoległych i równoległobokach; o równości i podobieństwie figur prostoliniowych, tyg. 3 godz. — w I arytmetyka: o ilościach pierwiastkowych, równania pierwszego i drugiego stopnia, nauka o logarytmach (od § 51 do § 88), tyg. 2 godz.; geometrya: o wymierzeniu figur prostoliniowych; nauka o kole i trygonometrii płaskiej, tyg. 2 godz. — w I arytmetyka: nauka o prowizji złożonej, nauka kombinowania, oraz twierdzenie o dwumianie; równania nieoznaczone; geometrya: stereometrya; rozwiązywano zadania z całej dziedziny tej nauki, tyg. 4 godz.; podług Brettnera książek rachunkowych i matematycznych, używano także M. Hirscha zbioru zadań.

Zadania abiturientów, przed W. Nocą:

Zu Michaelis:

Przed św. Michałem:

- 1., Es ist ein Dreieck zu konstruieren aus der Höhe auf die Grundlinie (h), aus der Differenz der Segmente der Grundlinie (d) und aus der Differenz der Winkel an der Grundlinie (δ).
- 2., Die drei Seiten eines Dreiecks seien $a = 29'$, $b = 32'$ und $c = 42'$. Die Seite c ist in drei gleiche Theile getheilt und von dem der Seite a zunächst liegenden Theilpunkte eine Linie m nach der gegenüberliegenden Winkelspitze gezogen. Wie groß ist diese Linie m ? und unter welchem Winkel schneidet sie die Linie c ?
- 3., Ein gerader Cylinder von Tannenholz ist $30'$ hoch und hat 2 m^2 in der Basis. Welchen Durchmesser muß eine Bleitugel haben, die man unter dem Cylinder an demselben anhängt, wenn dadurch der Cylinder in vertikaler Stellung $25'$ tief in Wasser eintauchen soll? (Spec. Gewicht des Tannenholzes = $0,66$; des Bleies = $11,35$.)
- 4., Der Quotient aus den beiden kleinsten positiven Zahlen, welche durch 3 , 7 , 10 dividirt nach der Reihe die Reste 2 , 3 , 9 lassen, soll Exponent einer fallenden geometrischen Progression sein. Das Anfangsglied dieser fallenden geometrischen Progression soll gleich dem Anfangsgliede einer arithmetischen Progression sein, welche zur Differenz 3 , zum letzten Gliede 14 und zum summatorischen Gliede 40 hat. Welches ist die Summe (der Grenzwert) der bis in's Unendliche fortgesetzten fallenden geometrischen Progression? (die Formeln werden als bekannt angenommen und werden nicht entwickelt.)

Naturkunde und Physik.

In IV während des Winter-Semesters die Säugethiere, Vögel und Amphibien, nach Schafarikiewicz und Schilling; während des Sommersemesters Botanik (Beschreibung und Bestimmung der Pflanzen), w. 2 St. — in III Mineralogie nach Schilling, w. 2 St. — in III das Wichtigste aus der Geognosie und Geologie, w. 2 St. — in II von den flüssigen und luftförmigen Körpern, w. 1 St. — in I die Lehre vom Lichte und der Wärme, w. 2 St., nach dem Leitfaden der Physik von Brettner.

Im Schönschreiben wurde in den beiden unteren Klassen in je 2 w. St., im Zeichnen in den drei unteren in je 2 w. St. und in einer gemeinschaftlichen für die Vorgerückteren aller Klassen; im Singen in 2 w. St. in den beiden unteren und in einer gemeinschaftlichen für die Schüler aller Klassen Unterricht erteilt. — Die Turnübungen, von dem Hilfslehrer Roil geleitet, fanden im Sommer an 2 Tagen für I, III, IV und an 2 Tagen für II, V, VI in je 2 St. statt; im Winter wurden die Schüler der beiden oberen Klassen an 2 Tagen der Woche in je 2 St. zu Porturnern ausgebildet.

Historia naturalna i Fizyka.

W IV podczas półrocza zimowego zwierzęta ssące, ptaki i gady podług Szafarkiewicza i Schillinga; podczas półrocza latowego botanika (opis i oznaczenie roślin), tyg. 2 godz. — w III mineralogia podług Schillinga, tyg. 2 godz. — w III najważniejsze wiadomości z geologii i geologii, tyg. 2 godz. — w II o ciałach płynnych i płynach sprężystych, tyg. 1 godz. — w I nauka o świetle i o ciepłe, tyg. 2 godz., podług Brettnera książki służącej do nauki fizyki.

Kaligrafii udzielano w dwóch niższych klasach tyg. po 2 godz.; Rysunków w trzech niższych klasach tyg. po 2 godz. i 1 godz. wspólną dla tych uczniów wszystkich klas, którzy już większe uczynili postępy; Śpiewów tyg. 2 godz. w dwóch niższych klasach i 1 wspólną dla uczniów wszystkich klas. Ćwiczenia gimnastyczne, kierowane przez nauczyciela pomocniczego Roila, odbywali latem po 2 godz. 2 razy na tydzień uczniowie klas I, III, IV i 2 inne razy uczniowie klas II, V, VI; zimą zaś sposobili się na przodowników w ćwiczeniach gimnastycznych 2 razy na tydzień po 2 godz. tylko uczniowie dwóch wyższych klas.

B. Verordnungen der vorgesetzten Behörde von allgemeinem Interesse.

Vom 21. October 1865, wodurch die successive Einführung der kleinen lateinischen Grammatik von Ferdinand Schulz in der polnischen Uebersetzung von Dr. Jerzykowski in den polnischen Coetus der drei unteren Klassen genehmigt wird.

Vom 10. December, betreffend die Veranstaltung einer Conferenz der Directoren der Gymnasien und Realschulen der Provinz.

Vom 27. Juli 1866, Mittheilung des Erlasses Sr. Excellenz des Herrn Finanz-Ministers vom 16. Juni, wonach die Aufnahme von Forst-Eleven bei der Königlichen Forst-Akademie in Neustadt-Eberswalde künftig jedesmal nur zu Ostern stattfinden wird und die Anmeldungen zum Besuch der Akademie, mit den erforderlichen Zeugnissen begleitet, vor Ende des Monats Februar jeden Jahres einzureichen sind.

Außerdem wird der Director aufmerksam gemacht unter dem 25. November 1865 auf die im Verlage von W. Herz in neuer, wohlfeilerer Ausgabe erscheinende Geschichte Friedrichs des Großen von Ludwig Hahn.

B. Rozporządzenia władz przełożonych ogół obchodzić mogące.

Pod dniem 21. Października 1865 zezwolono na zaprowadzenie zwolna w oddziałach równorzędnych polskich trzech niższych klas mniejszej gramatyki Ferdynanda Schultza w przekładzie polskim dr. Jerzykowskiego.

Pod dniem 10. Grudniu uwiadomiono o odbyć się mającej konferencyi dyrektorów szkół gimnazjalnych i realnych W. Ks. Poznańskiego.

Pod dniem 27. Lipca 866 zakomunikowano reskrypt J. W. ministra finansów z dnia 16. Czerwca, wedle którego młodzieńcy chcący się poświęcić zawodowi leśniczemu, odtąd do król. akademii leśniczój w Neustadt-Eberswalde przyjmowani być mają tylko około Wielkiénocy i że zgłoszenia się w celu uczęszczania do téj akademii, jako téż świadectwa wymagane nadesłane być mają przed końcem miesiąca Lutego każdego roku.

Prócz tego zwrócono pod dniem 25. Listopada 1865 uwagę dyrektora na historiją Fryderyka Wielkiego, skreśloną przez Ludwika Hahna, a nakładem W. Hertza w nowém, tańszém wydaniu wyszłą.

II.

Chronik des Gymnasiums.

In dem abgelaufenen Schuljahr erlitt das Gymnasium zwei harte Schläge.

Am 24. Februar starb der Herr Regierungs- und Schulrath Dr. Brettner, der in der Stellung als Decernent im Königlichen Provinzial-Schul-Collegium zu Posen bei Begründung der Anstalt die kräftigste Mitwirkung entfaltet hatte und seitdem ein eifriger Beförderer ihres Wohles geblieben war. In dem Verstorbenen verehrte das Lehrer-Collegium ein leuchtendes Vorbild so wissenschaftlicher wie pädagogischer Leistungen und echt christlicher Tugend. Friede seiner Asche!

Den 28. Juni legte der Herr Director Dr. Enger, durch den Herrn Regierungs- und Schulrath Dr.

Kronika gimnazjum.

W upłynionym roku szkolnym poniosło gimnazjum nasze dwie dotkliwe straty.

Dnia 24. Lutego rozstał się z życiem doczesném pan radzca regencyjny i szkolny, dr. Brettner, który mając głos rozstrzygający w król. prowincjonalnej radzie szkolnej w Poznaniu, do założenia zakładu wielce się przyczynił i odtąd gorliwie o dobro jego miał staranie. W zgasłym uznawał i czeił ogół nauczycieli przykład jaśniejący pracy tak naukowej, jak pedagogicznej i cnót prawdziwie chrześciańskich. Pokój jego popiołom!

Dnia 28. Czerwca złożył pan dyrektor dr. Enger, będąc powołany na dyrektora przy gimna-

Milewski vor den versammelten Schülern und Lehrern feierlichst seiner Funktionen entbunden, die Leitung des hiesigen Gymnasiums, dem er seit dem April 1854 vorgestanden, nieder, um an die Spitze des Marien-Gymnasiums in Posen zu treten. In dem Scheidenden verlor die Anstalt ihren ersten Director, dessen Namen mit ihr innigst verwachsen ist und dessen außerordentliche Verdienste sie zu unvergänglichem Dank verpflichtet. Sie ist von ihm in ihren jungen Jahren mit aufopfernder Hingebung gepflegt und behütet, vermöge seines pädagogischen Talentes, das in diesem Grade nur reichbegabten Naturen eigen ist, und unter der belebenden Kraft seines tiefsten und allseitigen Wissens großgezogen und in Zeiten der Bedrängnis durch alle Gefahren mit Umsicht und Entschiedenheit siegreich hindurchgeführt worden. Sein Verlust erregte in Stadt und Land die allgemeinste und aufrichtigste Betrübniß; das zurückbleibende Lehrer-Collegium traf er doppelt schwer. Was der Herr Director Dr. Enger als Vorgesetzter, als Gelehrter und Erzieher, als Freund allen war, welche das Glück und die Ehre hatten, unter seiner Führung und Obhut an dieser Anstalt zu wirken, das werden diese für immer als die schönste Erinnerung ihres Lebens bewahren und daran die Gefühle ihres Dankes und ihrer Hochachtung täglich neu erstarren lassen. Die Anstalt, der er so treu anhing, von der er so schwer sich trennte, ruft dem Hochverehrten nochmals ein herzliches Lebewohl zu. Möge Gottes reichste Huld über dem theuren Leben walten an allen Orten und zu allen Zeiten!

Am 15. October ertheilte hierorts der Hochwürdige Weibbischof von Posen, Herr Stefanowicz 150 Schülern der Anstalt das Sacrament der heiligen Firmung, nachdem Hochderselbe diese in einer erhebenden Ansprache auf die hohe Bedeutung der heil. Handlung aufmerksam gemacht hatte. Die Anstalt spricht hiermit Sr. Hochwürden ihren gehorsamsten Dank aus.

Auf den Antrag des Königl. Provinzial-Schul-Collegiums genehmigte Se. Excellenz der Herr Minister der geistlichen u. Angelegenheiten durch Reskript vom 31. Januar 1866, Behufs der Normalisirung des Besoldungs-Stats, die Erhöhung des Schulgeldes an der hiesigen Anstalt von 16 auf 20 rl. vom 1. April d. J. ab.

Am 22. März beging die Anstalt das Allerhöchste Geburtsfest Seiner Majestät des Königs in üblicher Weise; die Festrede hielt der Oberlehrer Regentke.

Am 24. Juni legten 43 Schüler ihre erste heilige Beichte ab und empfingen das heilige Abendmahl.

zyum Maryi Magdaleny w Poznaniu, urząd dyrektora przy gimnazjum tutejszém, sprawowany od miesiąca Kwietnia r. 1854, od czego zwolnony został uroczyscie w obec zgromadzonych uczniów i nauczycieli przez radcę regencyjnego i szkolnego, pana dr. Milewskiego. W rozstającym się stracił zakład pierwszego dyrektora swego, którego imie jest od niego nieodłączne i którego niepospolite zasługi do niezgasłej zobowiązują go wdzięczności. Cały dłań poświęcony pielegnował go i ochraniał w początkach jego, a później, rozwijając swój talent pedagogiczny, który w takim stopniu jest tylko bogato uposażonych umysłów udziałem, i wpływając ożywczo swą głęboką i wszechstronną wiedzą wzmógł go i w czasach mniej przyjaznych, odwracając od niego niebezpieczeństwa, kierował nim i zarządzał rozważnie i energicznie. Strata jego obudziła w mieszkańcach tak miasta jak okolicy żal powszechny i nieudany a dotknęła najboleśniej ogół nauczycieli. Czém pan dyrektor dr. Enger jako przełożony, jako uczoney i pedagog, czém jako przyjaciel był dla tych wszystkich, którzy mieli szczęście i zaszczyt pod kierownictwem i dozorem jego czynnymi być przy tym zakładzie. to zachowają oni na zawsze jako najpiękniejsze wspomnienie życia swojego, łącząc z niem codziennie uczucie wdzięczności i czci coraz żywszój i głębszój. Zakład, do którego się tak bardzo przywiązał, z którym się tak rzewnie rozstawał, śle mężowi czci-godnemu jeszcze raz serdeczne pozdrowienie. Oby najhojniejsza łaska boża spływała na drogic życie jego wszędzie i zawsze.

Dnia 15. Października bierzmował tutaj przewielebny biskup sufragan z Poznania, pan Stefanowicz, 150 uczniów zakładu, zwróciwszy poprzednio w przemowie podniosłój uwagę ich na wysokie znaczenie sakramentu tego. Zakład wyraża niniejszém przewielebnemu biskupowi winne dzięki.

Na wniosek król prowincjonalnej rady szkolnej zatwierdził J. W. minister spraw duchownych reskryptem z dnia 31. Stycznia 1866, w celu ustalenia etatu pensyj, podwyższenie opłaty szkolnej przy zakładzie tutejszym od 16 do 20 tal., od 1. Kwietnia tego roku począwszy.

Dnia 22. Marca obchodził zakład ze zwykłą uroczysością Urodziny Najjaśniejszego Pana; mowę solenną miał nauczyciel wyższy Regentke.

Dnia 24. Czerwca odbyło pierwszą spowiedz i przystąpiło do stołu Pańskiego 43 uczniów.

Den 28. Juni wurde durch den Herrn Regierungs- und Schulrath Dr. Milewski, in Folge der Ver- setzung des Herrn Director Dr. Eger, die inter- mittirte Leitung des Gymnasiums dem Unterzeich- neten übertragen.

Während der Sommerferien wurden die Schüler aus dem Orte unter der Leitung und Beaufsichtigung eines Lehrers täglich einige Stunden im Gymnasium beschäftigt.

Unter dem Vorsitz des Herrn Regierungs- und Schulrathes Dr. Milewski als königlichen Kom- missarius, den die Anstalt als ihren nunmehrigen Revisor mit freudvollem Vertrauen begrüßte, und dem das Lehrercollegium für seine erfolgreiche Ver- wendung in Betreff einer den Normal-Stat mehr entsprechenden Gehaltsbemessung sämtlicher aufbesse- rungsfähiger Stellen besonderen Dank schuldet, fand eine Maturitäts-Prüfung zweimal statt, zu Ostern am 12. und 13. März und zu Michaelis am 11. September.

Zu Ostern hatten sich 4 Primaner und 3 Extra- neer zur Prüfung gemeldet. Von den ersteren trat einer des ungünstigen Ausfalles der schriftlichen Ar- beiten wegen von der mündlichen Prüfung zurück; die übrigen 6 Examinanden wurden für reif erklärt, nämlich:

Adolph Greinert aus Przedborów bei Mirstadt, war

10½ J. auf dem Gymn., 2½ J. in I;

Markus Hoff aus Adelnau, war 9½ J. auf dem Gymn., 2½ J. in I;

Michael Rudnicki aus Adelnau, war 11½ J. auf dem Gymn., 2½ J. in I;

und die Extraneeer *Anton Galla*, *Stanislaus Müller* und *Graf Eduard Raczynski*.

Nach den Angaben derselben werden Greinert und Rudnicki Theologie in Posen, Hoff Chemie in Berlin, Galla Theologie in Posen, Graf Raczynski Rechte in Berlin und Müller Philologie in Breslau studiren.

Zur Michaelisprüfung hatten sich 2 Ober-Primaner und zwei Extraneeer gemeldet. Von den letzteren trat einer nach dem ungünstigen Ausfall der Prüfungs- arbeiten zurück, die übrigen wurden für reif erklärt, nämlich

Nepomuk Lukowski aus Ostrowo, war 9 J. auf dem Gymn., 2 J. in I.

Ludwig Polster aus Ostrowo, war 9 J. auf dem G., 2 J. in I.

und der Extraneeer *Stanislaus Ptaszynski*.

Nach den Angaben derselben wollen Lukowski und Polster Theologie in Posen, Ptaszynski Medizin in Greifswald studiren.

W. In Ansehung der translokacyi pana dyrektora dr. Engera zostało dnia 28. Czerwca przez radzcy regencyjnego i szkolnego, pana dr. Milewskiego, kierownictwo gimnazjum tymczasowo niżej pod- pisanemu powierzone.

Podczas wielkich wakacyj zatrudniano w gimnazjum uczniów miejscowych po kilka godzin codziennie pod kierownictwem i nadzorem jednego z nauczycieli.

Pod przewodnictwem radzcy regencyjnego i szkolnego, pana dr. Milewskiego, jako komisa- rza królewskiego, którego zarazem jako terażniej- szego wizytatora swego powitał zakład nasz, pokładający w nim jak największe zaufanie, i któ- rego skutecznemu staraniu zawdzięczają już nau- czyciele wyższe uposażenie miejsc swoich odpo- wiednie etatowi normalnemu, odbył się egzamen dojrzałości dwa razy, przed W. Nocą dnia 12. i 13. Marca i przed św. Michałem dnia 11. Września.

Przed W. Nocą zgłosiło się do egzaminu tego 4 uczniów kl. I i 3 uczniów zamiejscowych. Z pierwszych w skutek niepomyślnego wypadku prac piśmiennych odstąpił od egzaminu ustnego jeden; reszta zaś uzyskała świadectwo dojrzałości.

Adolf Greinert, rodem z Przedborowa pod Mixta- tem, był 10½ r. w gimn., 2½ r. w kl. I;

Marek Hoff, rodem z Odolanowa, był 9½ r. w gimn., 2½ r. w kl. I;

Michał Rudnicki, rodem z Odolanowa, był 11½ r. w gimn., 2½ r. w kl. I;

i uczniowie zamiejscowi *Antoni Galla*, *Stanisław Müller* i hrabia *Eduard Raczynski*.

Z tych zamierzają Greinert i Rudnicki po- święcić się teologii w Poznaniu, Hoff chemii w Berlinie, Galla teologii w Poznaniu, hrabia Raczynski nauce prawa w Berlinie a Müller filologii w Wrocławiu.

Do egzaminu dojrzałości odbytego przed św. Michałem zgłosiło się 2 uczniów kl. I i dwóch zamiejscowych. Z tych ostatnich w skutek niepo- myślnego wypadku prac piśmiennych odstąpił jeden, reszta zaś uzyskała świadectwo dojrzałości:

Nepomucen Lukowski, rodem z Ostrowa, był 9 lat w gimn., 2 lata w kl. I;

Ludwig Polster, rodem z Ostrowa, był 9 lat w gimn., 2 lata w kl. I;

i uczeń zamiejscowy *Stanisław Ptaszynski*.

Podług własnego oświadczenia chcą Lukowski i Polster poświęcić się teologii w Poznaniu a Pta- szynski medycynie w Gryfii.

Am 13. September führte der Herr Regierungsrath Dr. Milewski vor versammelten Schülern u. Lehrern, den Ernst der wichtigen Handlung in tief zur Seele dringender Ansprache bezeichnend, den von Sr. Majestät dem Könige durch Allerhöchstes Patent vom 25. August Allergnädigst zum Director dieser Anstalt ernannten, bisherigen ersten Oberlehrer des Gymnasiums, Professor Tschackert in sein neues Amt ein und nahm von diesem das feierliche Versprechen entgegen nimmer zu rasten in treuer und gewissenhafter Erfüllung der ihm übertragenen Pflichten, nimmer ermüden zu wollen im ernstesten, dem herrlichen Vorbilde seines hochverehrten Vorgängers, des Herrn Director Dr. Enger, zugewendeten Racheifer. Oberlehrer Dr. v. Bronikowski hatte die Güte im Namen des Lehrer-Collegiums den langjährigen Amtsgenossen in seiner neuen Stellung mit freundlichen, biederen Worten zu begrüßen. Möge Gott dem an diesem Tage zwischen dem neuen Leiter der Anstalt, seinen Collegien und den Schülern erneuerten Bunde seinen heiligen Segen verleihen!

Durch Bestallung vom 15. September wurde dem Dr. theol. Warmiński das Amt des katholischen Religionslehrers am hiesigen Gymnasium definitiv übertragen.

Dnia 23. Września wprowadził radzca regencyjny, pan Dr. Milewski, w obec zgromadzonych uczniów i nauczycieli, przemówiwszy poprzednio w sposób ważności aktu odpowiedni i głęboko do serc trafiający, dotychczasowego nauczyciela pierwszego gimnazyalnego, profesora Tschackerta, mianowanego patentem Najjaśniejszego Pana z dnia 25. Sierpnia na dyrektora zakładu tego, w jego nowy urząd i przyjął od niego uroczyste przyrzeczenie, jako tenże starać się będzie jak najusilniej obowiązki swoje wiernie i sumiennie pełnić i iść za świetnym przykładem czcigodnego poprzednika swego, dyrektora Dr. Engera. Nauczyciel wyższy, Dr. Bronikowski, był łaskaw w imieniu ogółu nauczycieli powitać przyjacielskimi i szczeremi słowy długoletniego kolegę swego, na to nowe stanowisko wyniesionego. Oby Bóg pobłogosławił raczył ten na dniu tym między nowym kierownikiem zakładu, jego kolegami i uczniami odnowiony związek.

Patentem z dnia 15. Września r. b. odebrał dr. theol. Warmiński nominacją na stałego nauczyciela religii katolickiej przy gimnazjum tutajszem.

III.

Statistik des Gymnasiums.

A. Frequenz.

Am Schlusse des vorigen Schuljahres besuchten die Anstalt 282 Schüler, dazu traten im Laufe dieses Schuljahres 128, schieden aus 80, so daß am Schlusse desselben 330 verblieben und zwar:

	I.	II.	III.	IIIa.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	VIa.	VIb.	Summa.
kathol. katol.	14	14	20	30	23	5	30	5	58	5	204
evangel. ewangel.	3	6	4	8	1	11	—	13	—	20	66
jüdische moyses. wyzn..	2	6	4	2	—	11	—	10	—	25	60
zusammen ogółem	19	26	28	40	24	27	30	28	58	50	330

B. Lehrapparat.

Von den etatsmäßig ausgeworfenen Summen ist unter Anderem angeschafft worden:

Statystyka gimnazjum.

A. Liczba uczniów.

W końcu zeszłego roku szkolnego uczęszczało do zakładu 282 uczniów; przybyło w ciągu tego roku 128, odeszło 80, tak iż w końcu tego roku pozostało 330, i to w klasach:

B. Stan środków naukowych.

Z funduszów etatem przeznaczonych zakupiono między innymi:

Für die Bibliothek:

Scriptores historiae Augustae rec. Peter II. — De Aristarchi studiis Homericis scr. K. Lehrs. — Pindari Carmina Olympia ed. A. de Jongh. — Platonis Protagoras ed. Stallbaum edit. III. — Plinius ed. Jahn III. — Sophoclis Antigona ed. Seyffert. — Plautus Kritik, Prosodie, Metrik v. Andr. Spengel. — Rosbach und Westphal, Metrik II, 2. — Grundzüge der griech. Etymologie von Georg Curtius. — Welfer, Alte Denkmäler. — Hartung, Religion der Griechen. Venz, Botanik der alten Griechen. — Peter, Geschichte Roms. — Heinr. Richter, das weströmische Reich. — Grimm, Abh. zur Mythologie u. Staatenkunde. — Giesebrecht, Geschichte der deutschen Kaiserzeit. — Droysen, Gesch. der preuß. Politik. — Carlyle, Friedrich d. G. — Friedrich Thiersch Leben, herausg. v. Heinrich Thiersch. — Klein, Geschichte des Drama's. — Oskar Peschel, Geschichte der Erdkunde. — Petermann, Reisen im Orient. — Geschichte der Philosophie v. Dr. J. Micheli's. — Stöckl, Philosophie des Mittelalters. — Leunis, Synopsis der drei Naturreiche. — Encyclopädie von Ersch und Gruber I, 79. — Centralblatt von Stiehl u. a.

dla biblioteki gimnazjalnej:

Für die Schülerbibliothek:

Bibliotekę polską 1862, 4—16 (Dzieła Karpińskiego). — Załuskiego wspomnienia o pulku lekkokonnym Polskim gwardyi Napoleona Igo. — Szujskiego dzieje Polski. — Encyklopedyą powszechną 176—193. — Zeitbilder und Erzählungen aus der Geschichte der christlichen Kirche. — Abeken, Göthe in den J. 1771—1775. — Dante's göttliche Komödie übers. v. Witte. — Charakterbilder aus der Länder- und Völkerkunde von Müller. — Stahr, Göthe's Frauengehalten. — Friedrich d. G. von Ludwig Hahn. — Charakterbilder der alten Welt von Henneberger, Schaubach und Bernhardt. — Körner, Bilder aus Ungarn und Siebenbürgen u. a.

dla biblioteki uczniów:

Für das physikalische Kabinet:

ein Apparat für den Beweis des Wasserdrucks nach oben; — ein Apparat für comprimirt Luft mit Monometer, Sicherheitsventil und Pumpe; — Hopkin'sche Röhre zur Interferenz der Schallwellen; — ein Satz stroboskopischer Scheiben; — ein Kaleidoscop; — ein Gyrotrop neuer Construction; — zwei Gestelle für Ampère'sche Versuche nebst 4 Stück Aufhängungen; — galvano-plastischer Apparat; — Unterbrechungsrad für die physiologischen Wirkungen galvanischer Ströme; — Barlow'sches Rad mit Magnet; — Apparat für den inducirten Strom der Reibungselectricität; Inductionspirale mit Drathrolle für den primären Strom.

dla gabinetu fizykalnego:

Przyrząd okazujący ciśnienie plynu pod górę; przyrząd do ściskania powietrza z gestomierzem, klapą bezpieczeństwa i pompą; — rurę Hopkinsa dla okazania przecinania się fal głosowych; — aparat stroboskopiczny; — kaleidoskop; — gyrotrop nowój konstrukcyi; — przyrząd do doświadczzeń Ampèra z czterema różnemi drutami; — przyrząd galwanoplastyczny; — przyrząd do przerywania prądu przy zastosowaniu fizyologiczném stósu Wolty; — kółko Barlowa z magne'em; — przyrząd, aby okazać działanie indukcyjne elektryczności wywołanej przez tarcie; — najprostsz aparat dla okazania działania indukcyjnego stósu galwanicznego i magnesu.

An Geschenken hat die Anstalt erhalten:

Von der Hohen Behörde:

Urkunden und Aktenstücke des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von Brandenburg Bd. II. und III. — Beiträge zur Geschichte und Statistik der Gelehrten- und Schulanstalten des Kaiserlich Russischen Ministeriums der Volksaufklärung von Boldemar, II. Th. — Firmenich Germaniens Völkervstimmen, III, 11 und 12. — Josephi Scaligeri Poemata omnia. — Fochmus, die materielle und geistige Entwicklung der Provinz Posen seit dem Jahre 1815.

W podarunku odebrał zakład:

od wysokiój władzy:

Von dem Curatorium der Raczynskischen Bibliothek:

Od panów kuratorów biblioteki Edw. hr. Raczynskiego:

Catalogus Bibliothecae publicae Raczynsianae.

Von dem Verfasser:

od autora:

Życiorysy Plutarcha, Temistokles. Objśnił Dr. J. Zwolski.

Von dem Unter-Tertianer v. Biernacki eine Sammlung von Mineralien (76 Nummern); von den Quarz-

Od *Biernackiego*, ucznia kl. III., zbiór kopalin (76 sztuk); od uczniów kl. IV., jako to od *Biernackiego*,

tanern: v. **Biernacki** eine Sammlung von Abbildungen verschiedener Gartenobstsorten (360 Sorten); **Hoffrichter** ein Rehgeweih; **Meerkat** ein Stück Bernstein; **Jacocinski** eine *Motacilla alba* und eine kleine Eierammlung.

Für diese Geschenke wird von der Anstalt der beste Dank ausgesprochen.

nackiego zbiór wyobrażeń rozmaitych gatunków owoców ogrodowych (360 gatunków); od **Hoffrichtera** poroże sarnie; od **Meerkatza** sztukę bursztynu; od **Jarocińskiego** *motacilla alba* i mały zbiór jaj.

Za dary te składa zakład nasz uprzejme podziękowanie.

Lectiönstabelle.

Wykaz nauk ogólny.

Unterrichts - Gegenstände. Przedmioty naukowe.	I.	II.	IIIa.	IIIu.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	VIa.	VIb.
Religion <i>Religia</i>	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2
Deutsch <i>Język niemiecki</i>	3	2	3	3	5	2	6	2	6	2
Polnisch <i>polSKI</i>	2	2	2	2	2	5	2	6	2	6
Latein <i>łaciński</i>	8	10	10	10	9	9	10	10	10	10
Griechisch <i>grecki</i>	6	6	6	6						
Französisch <i>francuski</i>	2	2	2	2	4	4				
Hebräisch <i>hebrajski</i>	2	2								
Geschichte und Geographie <i>Historya i Geografia</i>	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Mathematik und Rechnen <i>Matematyka i Rachunki</i>	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Physik <i>Fizyka</i>	2	1								
Naturkunde <i>Historya naturalna</i>			1	1	2	2				
Zeichnen <i>Rysunki</i>	(1	1	1	1)		2		2		2
Schreiben <i>Kaligrafia</i>								2		2
Gefang <i>Śpiewy</i>	(1	1	1	1	1	1)		2		2
	34	34	32	32	32	32	32	31	32	31

Lehrertabelle. Wykaz nauczycieli ogólny.

Lehrer.	I.	II.	III.	IIIa.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	Vla.	Vlb.
Dr. Enger, Director, Dobn. in I.	8 Latein*) 2 Griech. Dich- ter.)									
Tschackert, Professor, Dobn. in Vb. u. v. I. Sultini	3 Deutsch 3 Geschichte		2 Daid**)					10 Latein 2 Deutsch		
Dr. v. Broni- kowski, D.-L., Dobn. in II.	4 Griechisch 6 Latein**)	8 Latein 2 Griechisch	2 Polnisch*)	2 Daid*)						
Regenke, Oberlehrer, Dobn. in III.	2 Horatius**) 2 Homer**)	2 Verail 4 Griechisch 2 Deutsch	10 Latein*) 8 Latein**)							
Cywinski, Ober-Lehrer.	2 Polnisch	3 Geschichte	3 Geschichte 2 Polnisch**)	3 Geschichte u. Geogr.	2 Religion	9 Latein 2 Deutsch	6 Deutsch 3 Religion		3 Religion	2 Deutsch
Dr. theol. Warminski, Religions-L.	2 Religion 2 Hebräisch	2 Religion 2 Hebräisch	2 Religion	2 Religion	2 Religion					
Polster, D.-L., Dob. in IVb.			6 Griechisch	3 Deutsch	2 Polnisch				2 Polnisch	
Dr. Zwolski, Ober-L.		2 Polnisch		8 Latein 6 Griechisch						
Thomeczek, Gymn.-L., Dob. in Vlb.	2 Französisch	2 Französisch	3 Deutsch	1 Naturkunde 2 Französisch	4 Französisch 2 Naturkunde	3 Geschichte u. Geogr.				10 Latein 2 Geogr.
Kotliński, Gymn.-L.				3 Mathematik	5 Polnisch	3 Mathematik	3 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen
Marten, Gymn.-L.	4 Mathematik			3 Mathematik	3 Mathematik	3 Mathematik				
Jagrelski, Gymn.-L.	2 Physik	4 Mathematik 1 Physik		3 Geschichte u. Geogr.	9 Latein				2 Geographie	6 Polnisch
Dr. v. Wawro- wski, Gymn., Dob. in IVa.										
Roßl, Hilfslehrer.		1 3 e i t h e n e n	1 3 e i t h e n e n	2 Zeichen	2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen 2 Singen	2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen 2 Singen	2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen 2 Singen	2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen 2 Singen	2 Schreiben 2 Rechnen 2 Singen	2 Religion
Paten, D.-L., Dob. in Va.				2 Polnisch 2 Daid*)				10 Latein 2 Polnisch		
Dr. Kolano- wski, D.-L., Dobn. in Vla.				5 Deutsch					10 Latein 6 Deutsch	
Pred. Schubert ev. Rel.-L.	2 Religion		2 Religion		2 Religion					2 Religion

*) bis I. Stuhl. **) vom 1. Juli.

Ordnung der Prüfung.

Donnerstag, den 27. September.

Zeit.	Ozas.	Gegenstand.	Przedmiot.
9	— 9 ¹ / ₂	Religionslehre	Religia
9 ¹ / ₂	— 9 ³ / ₄	Mathematik	Matematyka
9 ³ / ₄	— 10	Homer	Homer
10	— 10 ¹ / ₄	Geschichte	Historia
10 ¹ / ₄	— 10 ¹ / ₂	Griechisch	Jezyk grecki
10 ¹ / ₂	— 10 ³ / ₄	Latein	Jezyk łaciński
10 ³ / ₄	— 11	Französisch	Jezyk francuski

Nachmittags.

2	— 2 ¹ / ₄	Latein	Jezyk łaciński
2 ¹ / ₄	— 2 ¹ / ₂	Geographie	Geografia
2 ¹ / ₂	— 2 ³ / ₄	Latein	Jezyk łaciński
2 ³ / ₄	— 3	Rechnen	Rachunki

Freitag, den 28. September.

Schlussfeierlichkeit

um 9 Uhr Vormittags.

„Groß ist der Herr“ von F. Rungenhagen.
Deklamationen.

Motette (Danket dem Herrn) v. J. H. Rolke.

Vorträge eigener Arbeit:

des Primaners **Richard Schubert**:

Die Heilung des Orestes in Göthe's Iphigene.

des Abiturienten **Ludwig Polster**:

Quibus maxime virtutibus admirabilis exstiterit P. Scipio Africanus major.

des Abiturienten **Nepomuk Lukowski**:

O poemacie Antoniego Malczewskiego p. n. „Marya.“

welcher im Namen der Abiturienten von der Anstalt
Abschied nimmt.

Hierauf nimmt der Primaner **Anton Kantecki** von
den Abiturienten Abschied.

Hymne (Vor dir, o Ewiger) v. J. A. P. Schulz.
Entlassung der Abiturienten und Verlesung der
Versehungen durch den Director.

Am 10. October Vormittags finden die Anmel-
dungen, Nachmittags die Prüfung der neu aufzuneh-
menden Schüler statt. Dieselben haben ein Geburts-
und Impf-Attest, so wie ein Zeugniß über den zuletzt
genossenen Unterricht beizubringen.

Am 11. October um 8 Uhr Vormittags wird
das neue Schuljahr mit einem feierlichen Gottesdienste
eröffnet.

Professor **W. Tschackert**,
Director.

PORZĄDEK POPISU.

Czwartek, dnia 27. Września.

Zeit.	Ozas.	Gegenstand.	Przedmiot.	Lehrer. Nauczyciel.	Klasse. Klasa.
9	— 9 ¹ / ₂	Religionslehre	Religia	<i>Dr. theol. Warmiński</i>	I. II.
9 ¹ / ₂	— 9 ³ / ₄	Mathematik	Matematyka	<i>Marten</i>	I.
9 ³ / ₄	— 10	Homer	Homer	<i>Dr. v. Bronikowski</i>	II.
10	— 10 ¹ / ₄	Geschichte	Historia	<i>Cywiński</i>	IIIa.
10 ¹ / ₄	— 10 ¹ / ₂	Griechisch	Jezyk grecki	<i>Dr. Zwolski</i>	IIIu.
10 ¹ / ₂	— 10 ³ / ₄	Latein	Jezyk łaciński	<i>Dr. v. Wawrowski</i>	IVa.
10 ³ / ₄	— 11	Französisch	Jezyk francuski	<i>Kotliński</i>	IVb.

Po południu.

2	— 2 ¹ / ₄	Latein	Jezyk łaciński	<i>Paten</i>	Va.
2 ¹ / ₄	— 2 ¹ / ₂	Geographie	Geografia	<i>Roil</i>	Vb.
2 ¹ / ₂	— 2 ³ / ₄	Latein	Jezyk łaciński	<i>Kolanowski</i>	Vla.
2 ³ / ₄	— 3	Rechnen	Rachunki	<i>Marten</i>	Vlb.

Freitag, den 28. September.

ZAKOŃCZENIE

o godzinie 9. z rana.

„Wielkim jest Pan“ Rungenhagen.
Deklamacye.

Moteta (dziękujcie panu) J. H. Rollego.

Mowy:

Ucznia kl. **I Richarda Schuberta**:

Die Heilung des Orestes in Göthe's Iphigene.

Abituryenta **Ludwika Polstra**:

Quibus maxime virtutibus admirabilis exstiterit P. Scipio Africanus major.

Abituryenta **Nepomucena Lukowskiego**:

O poemacie Antoniego Malczewskiego p. n. „Marya.“

który w imieniu odchodzących pożegna instytut.

Następnie uczeń kl. **I. Antoni Kantecki** po-
żegna abiturientów.

Hymn (Przed tobą, o wiekuisty) J. A. P. Schulza.
Pożegnanie abiturientów i przeczytanie pro-
mocyi przez Dyrektora.

Dnia 10. Października przed południem zgło-
sić się winni nowi uczniowie, a po południu od-
będzie się z nimi popis. W tym celu powinni
złożyć metrykę, świadectwo szczepionej ospy, tu-
dzież świadectwo wykazujące ich postępy w naukach.

Dnia 11. Października o 8 godzinie przed po-
łudniem rozpocznie się nowy rok szkolny uroczy-
stym nabożeństwem.

Ordnung der

Donnerstag, den 27.

Zeit.	Czas.	
9	— 9 ¹ / ₂	Religiöse
9 ¹ / ₂	— 9 ³ / ₄	Mathemat
9 ³ / ₄	— 10	Homer ...
10	— 10 ¹ / ₄	Geschichte
10 ¹ / ₄	— 10 ¹ / ₂	Griechisch
10 ¹ / ₂	— 10 ³ / ₄	Latein ...
10 ³ / ₄	— 11	Französisch
Nachmitt		
2	— 2 ¹ / ₄	Latein ...
2 ¹ / ₄	— 2 ¹ / ₂	Geographie
2 ¹ / ₂	— 2 ³ / ₄	Latein ...
2 ³ / ₄	— 3	Rechnen ...

Freitag, den 28.

Schlussfeier

um 9 Uhr Vor

„Groß ist der Herr“ von

Deklamationen.

Notette (Danket dem G

Vorträge eigener Arbeit:

des Primaners **Wid**

des Abiturienten **L**

des Abiturienten **Quibus**

des Abiturienten **W**

welcher im Namen der Abit

Abschied nimmt.

Hierauf nimmt der Prim

den Abiturienten Abschied.

Hymne (Vor dir, o Ewig

Entlassung der Abiturien

Versetzungen durch den Dire

Am 10. October Vormi

dungen, Nachmittags die Prü

menden Schüler statt. Diesel

und Impf-Attest, so wie ein

genossenen Unterricht beizubri

Am 11. October um 8

das neue Schuljahr mit einem

eröffnet.

RZĄDEK POPISU.

ątek, dnia 27. Września.

Lehrer.	Nauczyciel.	Klasse.	Klasa.
<i>Pol.</i>	<i>Warmiński</i>	<i>I.</i>	<i>II.</i>
<i>n</i>	<i>Bronikowski</i>	<i>II.</i>	<i>III.</i>
<i>ski</i>	<i>Wolski</i>	<i>III.</i>	<i>IV.</i>
<i>wowski</i>	<i>ski</i>	<i>IV.</i>	<i>V.</i>

Po południu.

<i>.....</i>	<i>Va.</i>
<i>.....</i>	<i>Vb.</i>
<i>owski</i>	<i>Via.</i>
<i>.....</i>	<i>Vib.</i>

ątek dnia 28. Września.

KOŃCZENIE

o godzinie 9. z rana.

jest Pan“ Rungenhagena.

ye.

ziękuje panu) J. H. Rollego.

ia kl. *I Richarda Schuberta:*

ent.

ryenta *Ludwika Polstra:*

io Africanus major.

enta *Nepomucena Łukowskiego:*

Marya.”

niu odchodzących pożegna instytut.

uczeń kl. *I. Antoni Kantecki* po-

entów.

zed tobą, o wiekiusty) J. A. P. Schulza.

e abiturjentów i przeczytanie pro-

Dyrektora.

Października przed południem zgło-

nowi uczniowie, a po południu od-

nimi popis. W tym celu powinni

ę, świadectwo szczepionej ospy, tu-

wo wykazujące ich postępy w naukach.

Nachtrag zur Chronik.

In Folge des Antrages des Königlichen Provinzial-Schul-Collegiums verlieh Se. Excellenz der Minister der geistlichen p. p. Angelegenheiten unter dem 12. Mai d. J. dem Gymnasiallehrer Dr. Zwolski, mit Rücksicht auf seine erfolgreiche Wirksamkeit, den Oberlehrer-Titel.

Der Rittergutsbesitzer Herr v. Niemojowski auf Sliwnik überwies im März dem Gymnasium die Summe von 100 Rthlr. mit der Bestimmung, die Zinsen davon jährlich zu Michaelis einem bedürftigen Schüler als Unterstützung zu gewähren. — Ebenso wurde am 1. Juli der Anstalt durch den Herrn Direktor Dr. Enger eine Schenkung von 100 fl. des aufgelösten Ostrowoer wissenschaftlichen Vereines übergeben, deren Zinsen jährlich der beste bedürftige Primaner ohne Rücksicht auf Religion und Nationalität erhalten soll. — Die hochberzigen Wohlthäter haben die Anstalt zu dem tiefgefühltesten Danke verbunden.

Am 15. Mai wurde ein Frühlingsspaziergang, begünstigt vom schönsten Wetter, nach dem eine halbe Meile entfernten Buchenwalde bei Jelitow unternommen. Für die freundliche Genehmigung der Benutzung und die freigebige Herrichtung des Platzes sagt die Anstalt dem Rittergutsbesitzer Herrn v. Niemojowski auf Sliwnik den wärmsten Dank.

Vierteljährlich und zwar vor Weihnachten, Ostern, den Sommerferien und dem Schluß des Schuljahres empfangen die Schüler die heiligen Sacramente der Buße und des Altars. Den Herren Geistlichen, welche bei der Schülerbeichte Aushilfe leisteten, wird im Namen der Anstalt der verbindlichste Dank ausgesprochen.

Dodatek do Kroniki.

Na wniosek Król. Prowinc. Kolegium Szkólnego Jego Ekscellencya Minister spraw duchownych itd. 12go Maja r. b. zaszczycił nauczyciela gimnazyalnego Dra. Zwolskiego, ze względu na pracę jego, pomyslnym uwieńczoną skutkiem, tytułem nauczyciela wyższego.

Wy. Niemojowski z Sliwnik podarował zakładowi naszemu w Marcu 100 Tal. w tej myśli, aby procentem od tej sumy na Śty Michał każdorocznie wesprzeć ucznia potrzebującego. — Również przekazał 1. Lipca zakładowi pan Dyrekt. Dr. Enger w imieniu Ostrowskiego towarzystwa naukowego, które się rozwiązało, kwotę pieniędzy 100 tal., od której roczna prowizya udzieloną być ma ubogiemu, a w naukach celującemu prymanerowi bez względu na wyznanie religijne i narodowość. — Wielkodusznym dobroczyńcom zakład nasz serdecznie swe oświadcza podziękowanie.

15go Maja odbyli uczniowie i nauczyciele wśród najpiękniejszej pogody majówkę do lasu jelitowskiego, pół mili od miasta oddalonego. Przez uprzejme dozwolenie i urządzenie miejsca zabawy zobowiązał sobie Wy. Niemojowski z Sliwnik zakład nasz do najgłębszej wdzięczności.

Co kwartał, i to przed Bożem Narodzeniem, przed W. Nocą, wielkimi wakacyami i przed zakończeniem roku szkólnego przystępowali uczniowie do śś. Sakramentów: Pokuty i Ciała i Krwi Pańskiej. Duchownym, którzy przy słuchaniu uczniów naszych spowiedzi pomocnymi byli, składam w imieniu zakładu najczulsze podziękowanie.

Berichtigung. Seite 34, Zeile 4 von oben, muß es heißen 1845 statt 1854.

Na stronie 34, wiersz 4 z góry czytaj 1845 zamiast 1854.

Na tytule zamiast dwudziesty czytaj dwudzieste.

Druck von Th. Hoffmann in Ostrowo.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.

Die Botanik des Königs ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit den Pflanzenwelt beschäftigt. Sie hat sich im Laufe der Jahrhunderte entwickelt und ist heute eine der wichtigsten Wissenschaften der Natur.